

מערכת החינוך

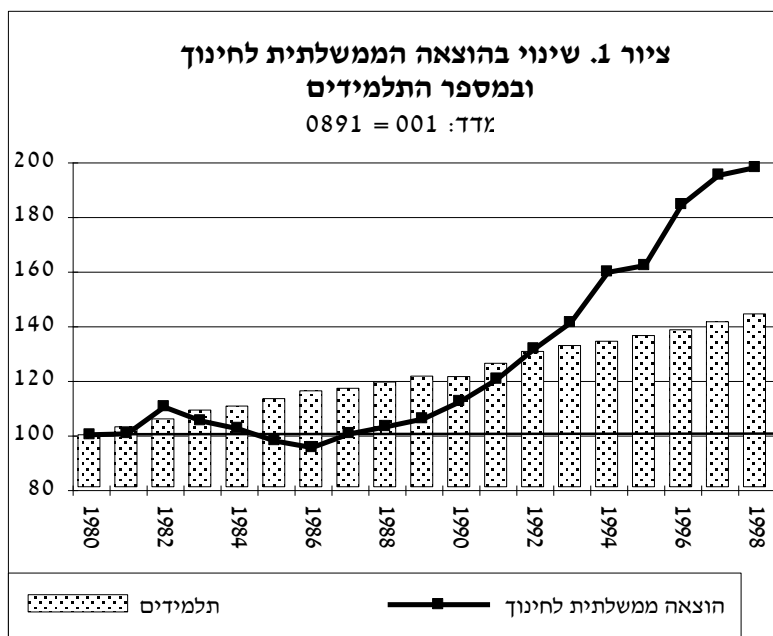
1. ההוצאה על חינוך

ההוצאה על חינוך היא המרכיב הגדול ביותר בהוצאה החברתית של הממשלה, והשני בגודלו, לאחר הביטחון, בסך תקציב המדינה. 1998- תוציא הממשלה 21.7 מיליארד ש"ח (במחירי 1996) למטרה זו, שהם 17.1 אחוז מהתקציב הכולל (ללא החזר חוב) ו-6.91 אחוז מהתמ"ג.

במהלך השנים, מאז 1980, עברה ההוצאה הממשלתית לחינוך תהפוכות דומות - ובחדות רבה יותר - לאלו שעברו על סך ההוצאה הממשלתית לייצור שירותים חברתיים. ב-1980 הוציאה המערכת כ-10.8 מיליארד ש"ח לחינוך. באותה תקופה למדו כ-1.2 מיליון תלמידים במערכת החינוך, דהיינו הוצאו כ-9,000 ש"ח במוצע לכל תלמיד. לאחר שחיקה של מספר שנים, הגיעה ההוצאה הממשלתית לחינוך ב-1986- 10.15 מיליארד ש"ח, כשמספר התלמידים הגיע ל-1.4 מיליון. כלומר, ההוצאה הממשלתית לתלמיד ירדה ל-7,200 ש"ח. מנקודת שפל זו, החלה ההוצאה לחינוך לעלות מחדש. רק בשנת 1992 הגיעה ההוצאה הממוצעת לתלמיד לרמתה משנת 1980 (ראה ציור 1), מאז היא המשיכה לעלות, וב-1997 הגיעה ל-12 אלף ש"ח במוצע לתלמיד.

הממשלה מממנת את רוב ההוצאה הלאומית לחינוך. מקורות מימון אחרים הם הרשויות המקומיות, משקי הבית ובמידה זניחה בלבד מוסדות ללא כוונת רווח. גופים אחרונים אלה הינם בעלי חשיבות מסוימת בצד המימון רק בתחום ההשקעה, שם היה חלקם בשנים האחרונות בהיקף של 10-12 אחוז. ההוצאה הלאומית לחינוך נעה בשמונה השנים האחרונות בין 8 ל-10 אחוז מהתוצר המקומי הגולמי. ב-1980- הוציאה החברה בישראל 8.1 אחוז מהתוצר על חינוך. באותה שנה מימנה הממשלה 68 אחוז מההוצאה הלאומית לחינוך. ב-1986 עלתה הוצאה לאומית זו ל-8.2 אחוזי תוצר, אבל חלקה של הממשלה במימונה נפל ל-51 אחוז. כיום מגיעה ההוצאה לאומית לחינוך לשיא של 9.8 אחוזי תוצר והממשלה מממנת 72 אחוז ממנה. גם במרכיב זה של ההוצאה החברתית,

ואולי במיוחד בו, כמו בסך ההוצאה למכלול שירותים בעין, ניכרת התפיסה הרואה בממשלה אחראית עיקרית למימון ואף לייצור (בשיתוף עם הרשויות המקומיות) של המוצר הציבורי.



מבין מרכיבי ההוצאה לחינוך בתקציב השוטף, הוקצב סכום של כ-900 מיליוני ש"ח (במחירי 1996) לגני-הילדים. זוהי ירידה של כ-2 אחוז בהשוואה לשנת 1997. בחינוך היסודי יהיה גידול של 6.5 אחוז, בחינוך העל-יסודי ירידה של 1.6 אחוז, בהשכלה הגבוהה גידול של 4 אחוז, וירידה של 3 אחוז בישיבות. הבנה מקיפה יותר של השינויים על פני זמן מצריכה הארכת התקופה להשוואה. כך, למשל, בתקופה מ-1995 עד 1998 יחול גידול ריאלי בכל רמות החינוך, בסדרי גודל של כ-7 אחוז במוצע לשנה.

דיונונו בהוצאה לחינוך, משקף את עלות התשומות שמכניסה הממשלה למערכת החינוך. נשאלת השאלה, מה הן התפוקות המושגות על-ידי תשומות אלו ואחרות. זוהי שאלה כלכלית הקשורה טכנית לאומדן פונקציית הייצור במערכת החינוך. יחד עם זאת, יש לה השלכות חברתיות משמעותיות ביותר הנוגעות לעתיד המדינה, לבריאות החברתית, לאיכות החיים, לאפשרויות הצמיחה הכלכלית, לטיב המשטר הדמוקרטי ועוד. בסעיפים הבאים נציג את התפתחות מערכת החינוך כמשתקף במספר משתנים מרכזיים. תיאור משתנים אלה והאינטראקציות ביניהם מאפיין את ההתפתחויות העיקריות על פני שני עשורים. בחרנו בפרק זמן זה בשקפו מחזוריות מסוימת של התפתחות - החל בתנופה וגידול בחומש השני של שנות השבעים, דרך תקופה של האטה וירידה בעשור השמונים, המשך בתקופה של צמיחה מחודשת בחומש הראשון של שנות התשעים, וכלה בהאטה והתייצבות בשנתיים האחרונות.

2. חינוך יסודי

א. גני-ילדים

מדינת ישראל היא אחת המדינות המתקדמות בעולם מבחינת שיעור הילדים המבקרים בגני-ילדים, המגיע לכדי 85 אחוז. מספר התלמידים בגני-ילדים הוא קרוב ל-300 אלף במגזר העברי, שבו הביקור בגני-ילדים ובמעונות יום הוא כמעט אוניברסלי. כבר בגיל שנתיים מבקרים בגנים כ-70 אחוז מן הילדים ומגיל 3 שיעור ההשתתפות עולה על 94 אחוז. שונה הדבר במגזר הערבי: שיעורי ההשתתפות בו עדיין נמוכים ומחייבים מאמצים מיוחדים להשגת השוואה עם המגזר העברי. שיעורי ההשתתפות הנמוכים בגני-ילדים במגזר הערבי - יחסית למגזר העברי - משקפים בין היתר, את מיעוט ההזדמנויות לעבודת הנשים, ומודעות נמוכה יותר באשר לחשיבות החינוך הממוסד בגיל הרך. אפשר להניח, שהשינויים הפוקדים את המגזר הערבי בכללו, והשינויים בשיעורי הנשים היוצאות לעבודה מחוץ לביתן, ילוו בעלייה הן **במספרי** הילדים המבקרים בגנים **והן בשיעורי הביקור** בגנים. מצד שני, מגמת העלייה במספר הילדים תרוסן, במידת מה, על-ידי האטת הריבוי הטבעי במגזר הערבי.

ב. בתי-ספר יסודיים

מספר התלמידים בכלל מערכת החינוך היסודית מגיע לכדי 700 אלף ב-1997 לעומת 560 אלף ב-1980 ו-610 אלף ב-1990. הגידול במספר התלמידים במערכת מיוחס כולו לגידול קבוצת גילאי החינוך היסודי (כתוצאה מריבוי טבעי ועלייה), לפי ששיעורי הלמידה בגילאים אלו הגיעו כבר מזמן לסביבות מאת האחוזים. בשנות התשעים היה שיעור הגידול השנתי הממוצע של מערכת החינוך העברי קרוב ל-3 אחוז. לשם השוואה, בחומש שקדם לכך היה הגידול שלילי, בשיעור שנתי ממוצע של אחוז אחד. התרומה העיקרית לגידול בעשור הנוכחי נובעת מהעלייה הגדולה של ראשית שנות התשעים.

במגזר הערבי מתקרב מספר תלמידי החינוך היסודי ל-160 אלף, לעומת 120 אלף ב-1980. ההתפתחות במגזר הערבי בולטת בהשוואה למגזר העברי, בכך שהגידול במגזר הערבי התמיד כמעט לאורך כל התקופה, רובו ככולו מגידול טבעי.

כתוצאה מההבדלים בשיעורי הגידול בין שני המגזרים במהלך התקופה הנסקרת חל שינוי גדול גם ביחסים המספריים בין המגזר העברי למגזר הערבי. חלקו של המגזר הערבי במערכת החינוך היסודית עלה מ-9 אחוז ב-1960 ל-22.5 אחוז ב-1997 ועיקר הגידול התרחש לפני 1980. בעשור האחרון נפסק הגידול למשך תקופה ארוכה ואף חלה הקטנה מסוימת בחלקו של המגזר הערבי מתוך הסך-הכל. יש לייחס זאת, במידת-מה, לכך שגם המגזר הערבי הגיע לרוויה בשיעורי הלמידה, אולם הסיבה העיקרית לכך היא גל העלייה הגדול. יש לציין, עם זאת, כי הגידול בשלוש השנים האחרונות חזר לשיעורים שנתיים של כ-3-4 אחוז לשנה.

התפתחות מערכת החינוך נבחנת להלן על פי הגידול במספרי התלמידים בסוגי החינוך השונים. אולם היחידה הקובעת מבחינה ארגונית וחינוכית איננה התלמיד הבודד כי אם הכיתה. גידול במספר התלמידים כשלעצמו איננו מייקר את מערכת החינוך, היות שעל פניו הוא איננו מחייב תוספת מורים, חדרים, ושעות הוראה. רק הגידול במספר הכיתות, המלווה כמעט תמיד בגידול בהקצאת שעות הוראה של המורים למערכת, ולרוב גם בתוספת בנייה, הוא המביא לייקור מערכת החינוך.

לגבי החינוך היסודי, ההתפתחות במספר הכיתות איננה משיגה את הגידול במספר התלמידים, לפיכך ניתן לקבוע כי ממוצע התלמידים לכיתה נמצא בעלייה: בכלל החינוך היסודי הוא עלה מ-26.6 ב-1980 ל-27.3 ב-1997. המגזר העברי מתאפיין גם הוא על-ידי עליית ממוצע

התלמידים לכיתה: לעומת 25.7 תלמידים לכיתה בשנת 1980, נמצא 26.5 תלמידים לכיתה ממוצעת בשנים 1996 וגם 1997.

מגמת העלייה איננה מאפיינת גם את החינוך היסודי הערבי, שבו ניכרת יציבות ברמה של כ-30 תלמידים לכיתה לאורך כל העשור האחרון. עצם היציבות בממוצע התלמידים לכיתה במגזר זה יכולה להעיד על הניסיונות לפעול בנושא זה על-ידי הגדלת התשומות המופנות להקטנת ממוצעי התלמידים לכיתה במגזר זה. עם זאת, ההתפתחות, כפי שהממוצעים יכולים להעיד, היא איטית מאד ואיננה מתארת את התמונה המלאה.

ההתחלקות לפי מגזרים ופיקוח מוצגת בלוח 1. בולטים בלוח השינויים שחלו בחלקו של החינוך הדתי ובמיוחד החינוך העצמאי. אם בעשורי הששים והשבעים היה תהליך רצוף של גידול חלקו של החינוך הממלכתי מכל החינוך העברי, הרי שבעשורים האחרונים התהפך כיוון ההתפתחות. התמונה משתנה כאשר מסתכלים על כלל מערכת החינוך ולא על החינוך היסודי לבדו, לפי השינוי ברמות החינוך הגבוהות מתון יותר.

אין ספק כי מדובר בתהליך חשוב ובעל השלכות חינוכיות, ארגוניות וחברתיות ארוכות טווח שיש ללמוד אותו יותר לעומק. בשלב זה אנו יכולים להעלות מספר השערות:

א. החינוך הדתי, ובמיוחד החינוך העצמאי, מגדיל את חלקו היחסי באוכלוסיית התלמידים בצורה מהירה, והדבר בולט במיוחד כאשר מתבוננים בשיעור תלמידי החינוך הממלכתי מכלל החינוך העברי בכיתה א'.

ב. את העובדה שהדבר אינו מוצא את ביטויו בחינוך העל-יסודי ניתן להסביר בשני הסברים המשלימים זה את זה:

1. הגלים הגדולים של הגידול בחינוך העצמאי טרם הגיעו לחינוך העל-יסודי.

2. חלק מהילדים שלמדו בחינוך הדתי בבית-ספר יסודי פונים לחינוך הממלכתי בבית-הספר העל-יסודי.

לוח 1. התפלגות תלמידים לפי מגזרים וסוגי פיקוח, חינוך יסודי ועל-יסודי (אחוזים)

מגזר ערבי אחוז מסך-הכל	מגזר עברי - לפי פיקוח			שנה
	עצמאי	ממלכתי- דתי	ממלכתי	
				חינוך יסודי
8.9	6.6	26.5	66.9	1960
18.5	6.6	27.8	65.6	1970
21.8	5.7	20.1	74.2	1980
22.7	7.6	21.3	71.1	1990
23.0	12.7	21.2	66.1	1997
				חינוך תיכון
3.4				1960
7.1	3.7	21.9	74.4	1970
14.6	4.0	22.2	73.8	1980
17.4	5.7	18.4	75.9	1990
18.4	8.1	17.9	74.0	1997

לוח 2. חינוך ממלכתי כאחוז מכלל החינוך העברי, 1960-96

שנה	כיתות א	חינוך יסודי	חטיבת ביניים	חינוך תיכון
1960	64.2	66.9		
1970	67.9	65.6	62.5	74.4
1980	76.1	74.2	75.6	73.8
1990	71.5	71.1	83.3	75.9
1994	67.7	68.3	82.0	74.0
1995	68.3	68.1	82.2	73.2
1996	67.2	67.4	82.1	73.5
1997	66.0	66.1	80.9	74.0

אחת השאלות המעניינות בהקשר זה, שטרם ניתנה עליהן תשובה מוסמכת, היא השאלה לאיזה סוג פיקוח פנו ילדי העולים. לכאורה סביר היה להניח, שרובם יפנו לחינוך הממלכתי, היות שרוב העולים אינם דתיים. אולם בחינה קצת יותר מדוקדקת מלמדת, שחלקם של הילדים העולים שפנו למוסדות חינוך דתיים גדול מחלקם של הדתיים בקרב העולים הבוגרים משתי סיבות עיקריות:

א. ריבוי הילדים בעדה האתיופית הפונים ברובם לחינוך הדתי.
ב. מספר הילדים רב יותר במשפחות מהאזורים האסייתיים בחבר העמים הנוטות יותר לחינוך הדתי.

בשעה שהמספר הכולל של העולים מארצות חבר העמים לשעבר גדול פי 14 כמעט מהמספר הכולל של עולי אתיופיה, הרי שמספר גילאי 0-14 בקרב העולים מארצות חבר העמים גדול רק פי 5. אם נוסיף לכך גם את העובדה, שצוינה לעיל, שבקרב עולי ארצות חבר העמים הבאים מהרפובליקות האסייתיות יש נטייה גדולה יותר לשלוח את ילדיהם לחינוך הממלכתי-דתי, הרי שאפשר להניח ששיעור הפונים לחינוך הדתי מקרב העולים החדשים אינו נופל משיעורם באוכלוסייה הוותיקה. זאת, למרות ששיעור האוכלוסייה הדתית בקרב כלל אוכלוסיית העולים הבוגרת הוא הרבה יותר נמוך משיעורם באוכלוסייה הכללית.

לגבי ממוצע התלמידים לכיתה לפי פיקוח - בחינוך הממלכתי-דתי אנו עדים לתהליך רצוף של עלייה בממוצע התלמידים לכיתה וכן גם בחינוך העצמאי. למרות זאת, ממוצעי התלמידים בחינוך הממלכתי עדיין גדולים במידה משמעותית מהממוצעים בשני המגזרים הממלכתי-דתי והעצמאי.

ג. החינוך המיוחד

ככלל אפשר לומר, שבעקבות שינוי במדיניות השמת הילדים בחינוך המיוחד, חלה ירידה משמעותית בשיעור הילדים הלומדים בכיתות נפרדות של החינוך המיוחד בבתי-הספר הרגילים ובבתי-ספר נפרדים של החינוך המיוחד. בחינוך העברי מדובר בירידה מכ-4 אחוז ב-1991 לכ-3 אחוז ב-1997. במגזר הערבי המספרים היו 2.3 אחוז ב-2001 אחוז בהתאמה. קיימים פערים גדולים בין סוגי היישוב ויישובים בודדים בשיעור תלמידי החינוך המיוחד. חלק מפערים אלה ניתן אולי להסביר בעובדה, שחלק מהחינוך המיוחד הוא על-אזורי, ויש בתי-ספר המשרתים תלמידים הגרים ביישובים אחרים. חלק אחר ניתן להסבר במדיניות השמה דיפרנציאלית של אנשי החינוך ברשויות המקומיות השונות.

3. חינוך על-יסודי

מערכת החינוך העל-יסודית כוללת שתי מסגרות ארגוניות שכל אחת מהן כוללת שלוש שנות לימוד: חטיבת הביניים (כיתות ז'-ט') והחטיבה העליונה (כיתות י'-י"ב). במקומות שבהם טרם הוקמו חטיבות הביניים כוללת המערכת את כיתות ט'-י"ב בלבד. מבנה ארגוני זה הופך את החטיבה העליונה לגדולה יותר מחטיבת הביניים. בשנת 1997 למדו במערכת העל-יסודית כחצי מיליון תלמידים, מהם כמאתיים אלף בחטיבות ביניים.

שלושה גורמים מרכזיים משפיעים על מספרי התלמידים בחינוך העל-יסודי:

הדמוגרפי - גידול קבוצות הגיל

החינוכי - שיעורי הלמידה

הארגוני - מעבר כיתות ז'-ח' למסגרת חטיבות ביניים.

בצד **הדמוגרפי** אנו מוצאים דמיון בין כיווני ההתפתחות של קבוצות הגיל הרלבנטיות ובין מגמות הגידול במספרי התלמידים. במגזר העברי, המונה למעלה מ-80 אחוז מכלל תלמידי העל-יסודי, גדל מספר התלמידים בכ-4 אחוז בממוצע בשנות התשעים, לעומת 3 אחוז בחומש השני של שנות השמונים ויותר מ-5 אחוז בחומש הראשון של אותו עשור. מתכונת הגידול דומה בשתי חטיבות הלימוד, אך נבדלת בעוצמתה היחסית לפי תקופות: חטיבות הביניים גדלה באופן נמרץ של יותר מ-7 אחוז בממוצע לשנה עד אמצע שנות השמונים. אחר כך הואט הגידול עד סוף העשור, ובראשית העשור הנוכחי שוב התעצם הגידול, עם בוא גל העלייה. בחטיבות העליונות חלו תנודות רבות אך באופן כללי מתקיים בהן גידול ממוצע של 3-4 אחוז מאז ראשית שנות השמונים.

במגזר הערבי ניכר גידול משמעותי מתמשך במספר התלמידים בחינוך העל-יסודי במהלך התקופה שמאז 1980: כ-6.5 אחוז בממוצע לחומש 1980-85, כ-6 אחוז בחומש 1985-90, והשיעור מואט לכדי 3.7 אחוז בממוצע לתקופה 1990-95. בתקופה שקדמה לשנת 1980, השיעורים אף היו גבוהים יותר - כ-8.5 אחוז גידול שנתי בתלמידים בממוצע לחומש 1975-80.

חשוב להדגיש כי זהו סך הגידול בתלמידים בשתי החטיבות של החינוך העל-יסודי, שאיננו משקף גידול דמוגרפי בעיקר, אלא דוקא את הגידול בשיעורי הלמידה. לגבי הגידול הדמוגרפי באוכלוסייה זו - תקופה זו

מתאפיינת בגידול דמוגרפי די מתון בקבוצות גיל אלו, ובשיעורי גידול דומים למדי לאלו של האוכלוסייה היהודית (כ-2.5 אחוזי גידול בממוצע לשנה לקבוצות הגיל 14-17).

לגבי התרחבות הנובעת **מהגדלת שיעורי הלמידה**, ניכר כי בשני העשורים האחרונים עדיין חלו שיפורים משמעותיים. השיפור היה דיפרנציאלי לאורך הזמן בין רמות החינוך השונות והמגזרים השונים. במגזר העברי השיפור היה בעיקרו בכיתות הגבוהות של החטיבה העליונה: שיעור הלומדים בקרב גילאי 17 עלה מ-44 אחוז ב-1970 ל-89 אחוז ב-1996. בקרב גילאי 14 הרמה היתה 90 אחוז כבר בראשית התקופה והיא מגיעה ל-100 אחוז ב-1996. גם קבוצת גילאי 15 מגיעה ל-100 אחוז ב-1996. במגזר הערבי עלו שיעורי הלמידה בתקופה זו בגילאי 14-17 מ-29 לכ-70 אחוז ב-1996 (79.5 אחוז בגילאי 14 ו-55 אחוז בלבד בגילאי 17). עלייה זו הינה משמעותית ביותר, אך יחד עם זאת, חשוב לציין, שקצב הגידול הואט מאד בשנים האחרונות.

באשר לקצב ביצוע הרפורמה (מעבר לחטיבות ביניים) - בתחילת התקופה היא התבצעה בעיקר במגזר העברי ואילו בסופה קצב היישום המהיר איפיון יותר את המגזר הערבי. התוצאה היא, שהיום תחולת הרפורמה דומה בשני המגזרים - קרוב ל-70 אחוז מכלל התלמידים בחינוך העל-יסודי.

מספר התלמידים בחטיבה העליונה ושיעור הלומדים בה גדל בהתמדה. תהליך זה מבטא את ההתפתחות הדמוגרפית של המגזר העברי, את העלייה, ואת האוניברסליזציה של החינוך העל-יסודי בקרב האוכלוסייה היהודית. תהליך זה מלווה בתהליך מקביל של ירידת חלקו של החינוך הטכנולוגי, ובתוך החינוך הטכנולוגי עלייה מתונה אך רצופה של המסלולים המובילים לבגרות, המהווים כיום למעלה מ-60 אחוז מכלל החינוך הטכנולוגי.

מעניין לציין כי ההשוואה בגודל הכיתות בין החינוך העיוני לחינוך המקצועי מלמדת, שגודל כיתה ממוצע בחינוך העיוני עולה ב-20 אחוז על גודל כיתה הממוצע בחינוך הטכנולוגי (30 תלמידים בממוצע לעומת 25). עובדה זו יכולה להשפיע על הורדת כלל ההוצאה לחינוך העל-יסודי אם יימשך הגידול בחלקו של החינוך העיוני לעומת הטכנולוגי.

לגבי המסלולים המובילים לבגרות בחינוך הטכנולוגי - חשוב לציין, שרק 70 אחוז מתעודות הבגרות שהתקבלו על-ידי בוגרי החינוך הטכנולוגי עומדות בדרישות הסף של האוניברסיטה לעומת 87 אחוז בחינוך העיוני.

במקביל מעניינת מאד העובדה, שתלמידי החינוך הטכנולוגי לומדים יותר יחידות לימוד לקראת תעודת הבגרות (29.4 לעומת 26.6) ומספר מקצועות רב יותר (9.3 לעומת 8.6).



משמעות נתונים אלה היא :

- א. אחוז התלמידים החלשים, המתקשים בהשגת תעודות בגרות, שיזכו אותם באפשרות להמשיך בחינוך הגבוה, גדול יותר בחינוך הטכנולוגי מאשר בחינוך העיוני.
 - ב. תלמידי החינוך הטכנולוגי לומדים יותר שעות ויותר מקצועות מאשר תלמידי החינוך העיוני.
- נשאלת השאלה, האם לא ראוי היה לאפשר דוקא לקבוצת אוכלוסייה זאת לרכז את מאמצייה בלימודים במספר קטן יותר של מקצועות שיאפשר לה את המשך הלימודים העל-תיכוניים?

עדות נוספת לעלייה בהישגים החינוכיים של האוכלוסייה בחינוך העל-יסודי מצויה בשיעורי הזכאים לבגרות, שעלו בשנים האחרונות בצורה מרשימה.

לוח 3. זכאים לתעודת בגרות עם סיום לימודיהם מתוך גילאי 17
(אחוז הזכאים בקבוצה המתאימה)

1995	1994	1992	1990	1987	
					חינוך עברי
44	40	38	37	34	סך-הכל
					מין
38	35	32	32	30	בנים
51	46	43	42	39	בנות
					מוצא
51	48	49	47	45	ישראל
34	29	28	27	23	אסיה-אפריקה
50	46	40	44	42	אירופה-אמריקה
					חינוך ערבי
19	16	16	13	14	סך-הכל

עלייה בשיעורי הזכאות לבגרות היא, ללא ספק, התוצאה של העלייה בשיעורי הלמידה בכלל ובשיעורי הלמידה במסלולים המובילים לתעודת בגרות בפרט. בהקשר של הזכאות לבחינות בגרות ראוי לציין מספר נקודות מעניינות:

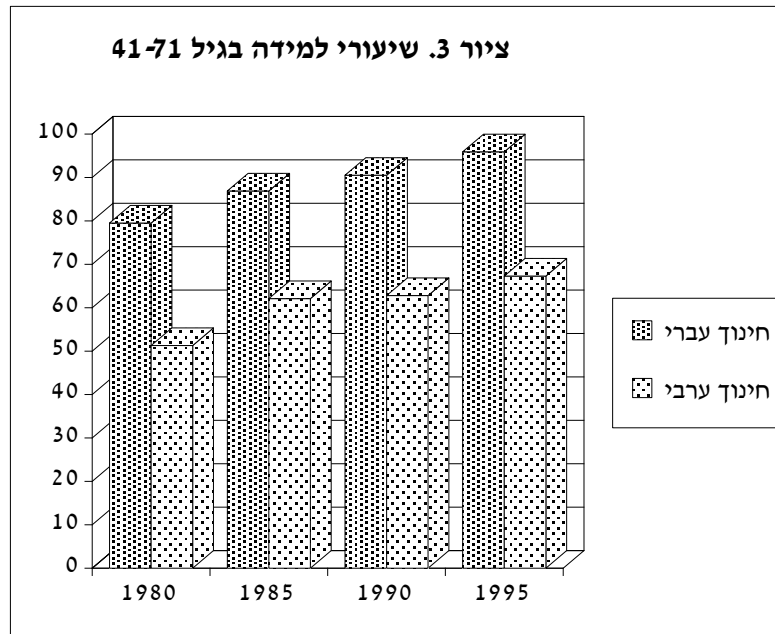
א. שיעורי ההצלחה בבחינות בחינוך הממלכתי-דתי דומים לשיעורי ההצלחה בחינוך הממלכתי, למרות שהרכב אוכלוסייתו (מבחינה סוציו-כלכלית) הרבה יותר חלש. בחינוך הממלכתי, 81.5 אחוז מאלה שלמדו בכיתה י"ב בשנה שעברה ניגשו לבחינות הבגרות ו-51 אחוז מהם זכו בתעודה. המספרים המקבילים בחינוך הממלכתי-דתי היו 84 אחוז ו-53 אחוז בהתאמה.

ב. התמונה שתוארה, באשר להבדלים בהישגים בבחינות הבגרות בין תלמידי החינוך הטכנולוגי לתלמידי החינוך העיוני, חלה גם על ההבדלים בין תלמידי החינוך הממלכתי-דתי לתלמידי החינוך הממלכתי: רק 66 אחוז מתעודות הבגרות של תלמידי החינוך הממלכתי-דתי עומדות בדרישות הסף של המוסדות להשכלה גבוהה לעומת 90 אחוז מהתעודות של תלמידי החינוך הממלכתי. לעומת זאת מספר יחידות הלימוד בממלכתי-דתי הוא 30.3 בממוצע לעומת 26.7 בממלכתי, ומספר המקצועות בתעודה 9.3 לעומת 8.8.

- ג. שיעורי ההצלחה של תלמידי החינוך הטכנולוגי נמוכים בהרבה מאלה של החינוך העיוני - 30- אחוז לעומת כ-60 אחוז.
- ד. שיעורי ההצלחה של התלמידים העולים משתווים לאלה של התלמידים הוותיקים (כ-50 אחוז זכאים לתעודת בגרות מבין הלומדים בכיתות י"ב). בהתחשב בעובדה שגם בין העולים נמצאות אוכלוסיות מצוקה (כגון יוצאי אתיופיה והאזורים האסיאתיים של חבר העמים, המונות בין 20 אחוז מכלל העולים - 25 אחוז) זהו הישג מרשים מאד. סביר להניח שהישגי הקבוצה החזקה של העולים גבוהים יותר מהישגי הקבוצה החזקה בקרב הוותיקים, ואילו הישגי הקבוצה החלשה יותר בקרב העולים נמוכים יותר מהישגי הקבוצות החלשות שבין הוותיקים.
- ה. שיעורי ההצלחה של הבנות עולים בהרבה על אלה של הבנים. רובן המכריע (86 אחוז) של בנות ה-17 למדו בשנה שעברה בכיתה י"ב, ומהן 44 אחוז זכו בתעודה. המספרים המקבילים בקרב הבנים היו 74 ו-33 אחוז בהתאמה. אחוז ההצלחה המגולם הוא אפוא 45 אחוז אצל בנים לעומת 51 אצל בנות.

המגזר הערבי. חלקו בכלל אוכלוסיית התלמידים בחינוך העל-יסודי עלה מ-3.4 אחוז ב-1960 לכ-18 אחוז היום. זהו אחוז קטן יותר משיעור האוכלוסייה הערבית מכלל האוכלוסייה בגיל זה, והדבר נובע מהפערים בשיעורי הלמידה בין שתי האוכלוסיות. באופן כללי, כפי שראינו לעיל, החינוך העל-יסודי במגזר הערבי ממשיך לפגר במידה רבה אחרי המגזר העברי, הן בשיעורי הלמידה והן בעמידה בבחינות הבגרות. בתקופה הנדונה הפער בין שני המגזרים כמעט ולא השתנה.

בתוך המגזר הערבי בולט מאד ההבדל בין הישגיה של האוכלוסייה הנוצרית לבין ההישגים של האוכלוסייה המוסלמית ושל האוכלוסייה הדרוזית. נקודה מעניינת נוספת היא, שהתופעה הקיימת במגזר העברי, לפיה הישגי הבנות עולים על אלה של הבנים, אינה מתגלה אצל הערבים. תחום אחר בו שונה החינוך העל-יסודי במגזר הערבי מהמגזר העברי הוא התפתחות היקף הלימוד בחינוך הטכנולוגי. תחום זה מגדיל את כוחו במגזר הערבי על חשבון החינוך העיוני. אנו עדים כאן לתהליך דומה לזה שאיפיון את החינוך העברי בשנות הששים והשבעים, כאשר אוכלוסיות שלא נהנו בעבר מהחינוך העל-יסודי מצטרפות אליו, קודם כל, דרך שערי החינוך הטכנולוגי.



על רקע ההתפתחות שאיפיינה בנושא זה את המגזר העברי, ראוי לבחון אם מגמת ההתרחבות שחלה במגזר הערבי היא מגמה חיובית. מכל מקום יש להקפיד מאד על אופיו של החינוך הטכנולוגי המוצע לתלמידים, משקלו לעומת החינוך העיוני, ויכולתו להביא את התלמידים לתעודות בגרות שיעמדו בדרישות הסף לקבלה למוסדות להשכלה גבוהה.

4. השכלה גבוהה

א. חינוך על-תיכוני ומכללות

מערכת החינוך הגבוהה כוללת שלוש קטגוריות:

1. אוניברסיטאות
2. מכללות (המוגדרות כמוסדות להשכלה גבוהה שאינם אוניברסיטאות)
3. מוסדות חינוך על-תיכוניים.

מספר הלומדים בחינוך הגבוה נמצא בעלייה מתמדת, והיקפו עולה על 170 אלף תלמידים : מאה אלף באוניברסיטאות, 34 אלף ב"מכללות" ו-38 אלף במוסדות על-תיכוניים שונים. הקטגוריה השנייה לעיל כוללת מכללות שונות למינהל, מינהל עסקים, משפטים, אמנויות, עיצוב וארכיטקטורה. הקטגוריה השלישית כוללת מוסדות להכשרה בהוראה, טכנולוגיה, הנדסאות, טכנאות ומקצועות עזר רפואיים (כולל אחיות). הגידול שחל במספר הלומדים בחינוך העל-תיכוני (על שני מרכיביו) בשנות התשעים הוא עצום בממדיו : מ-30 ל-72 אלף, דהיינו גידול כמעט פי שניים וחצי בפרק זמן של שש שנים. הגידול חסר התקדים כלל הקמה של מוסדות לימוד חדשים, וגידול במספרי התלמידים במוסדות לימוד קיימים.

מספר התלמידים במוסדות המוגדרים כמוסדות להשכלה גבוהה שאינם אוניברסיטאות גדל משמונת אלפים בראשית העשור ל-34 אלף היום. מספר מקבלי התארים במוסדות אלה גדל בתקופה המקבילה מאלף לארבעת אלפים ושיעורם לעומת מקבלי התואר הראשון מהאוניברסיטאות עלה מ-7.5 ל-24 אחוז. זוהי התפתחות דרמטית שהשלכותיה לגבי היקף ההשכלה הגבוהה, נגישותה לכלל האוכלוסייה, ורמתה של ההשכלה הגבוהה טרם נבדקו באופן מקיף.

התרומה הנכבדה ביותר לגידול במספר תלמידי מוסדות אלה היתה בתחומי ההנדסאות, הפקידות והמינהל, והאומנויות. התרומה הגדולה ביותר לגידול במקבלי התארים היתה במוסדות להכשרת מורים שעברו תהליך מואץ של אקדמיזציה.

ב. אוניברסיטאות

מספר הסטודנטים באוניברסיטאות עלה בשיעורים גבוהים מאוד בשנים האחרונות, והדבר מושפע מתרומתה של העלייה, מגידולה הדמוגרפי של קבוצת הגיל הרלבנטית, ומעליית שיעור הלומדים באותה קבוצת גיל. לגבי קצב הגידול במספר הסטודנטים - בהשוואה בין שני החומשים האחרונים, שיעורי הגידול השנתיים השתנו באופן בולט ביותר : שיעור הגידול הממוצע בחומש השני של שנות השמונים, שקדם לראשית העלייה, עמד השיעור על 1.6 אחוז לשנה ומשנות התשעים - קפץ השיעור השנתי הממוצע לכדי 7 אחוז.

הגידול במספר הסטודנטים איננו בולט דוקא בתלמידי התואר הראשון, או השנה הראשונה בתוכו, כלומר איננו נובע רק מן המצטרפים החדשים לשורות הלומדים באוניברסיטה. ניכרת מגמת גידול בקרב הלומדים לתארים השני והשלישי בשיעורים גבוהים למדי. כלומר ניכרת נטייה להמשיך ללימודים גבוהים, להשיג תואר שני ואף להעמיק בלימודים ולהמשיך תואר שלישי.

גידול מספר הסטודנטים בתארים המתקדמים מתבטא בעליית חלקם בסך-כל הסטודנטים: בשנת 1985 למדו כ-16,000 סטודנטים לתארים המתקדמים בכלל האוניברסיטאות, והם היוו כרבע מן הסטודנטים. ב-1996 מספרם עלה לכדי למעלה מ-31,000, כלומר, הכפלה במספרם וחלקם בכלל הסטודנטים גדל לכדי 31 אחוז.

מקובל להציג תכונות מאפיינות לגבי סטודנטים באוניברסיטאות תוך התמקדות בקבוצת גילאי 20-29 כקבוצה העיקרית. ראוי לציין, עם זאת, כי נתונים לגבי התפתחות הגיל החציוני של הסטודנטים מצביעים על כך שהרכב הגיל משתנה במהלך התקופה: באמצע שנות השבעים, 72 אחוז מהתלמידים לתואר ראשון היו בגיל עד 24, השיעור פחת והגיע ל-60 אחוז ב-1985, ועלה שוב ל-68 אחוז ב-1993. אולי מפתיע לגלות, כי על אף השירות הצבאי הארוך יותר של גברים, אין הבדלים גדולים בין הגיל החציוני של נשים וגברים בתוך כל רמת תואר.

שיעורי הלמידה באוניברסיטאות (במגזר העברי) בגילים 20-29 עלו בעשורים האחרונים מ-7.2 ב-1975 לכדי 7.6 ב-1985, ועד ל-9.8 ב-1996. השיעורים נבדלים לפי מין ולפי גיל, ואף לפי מוצא.

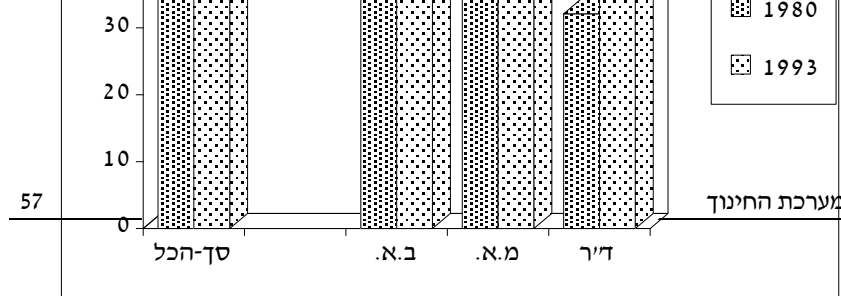
לוח 4. שיעורי למידה באוניברסיטאות, גילאי 20-29 (יהודים)

1996	1993	1990	1985	1975	
9.8	8.9	8.0	7.6	7.2	סך-הכל
8.1	7.8	7.3	7.5	8.0	גברים
11.5	10.1	8.7	7.6	6.3	נשים
					ילידי ישראל לפי מוצא אב
14.8	15.3	14.0	13.4	10.0	ישראל
5.8	4.7	3.9	3.7	3.0	אסיה-אפריקה
15.1	14.8	14.2	14.9	14.0	אירופה-אמריקה

בנתונים אלה מתגלה תהליך של סגירת פערים בין קבוצות אוכלוסייה. אולם, בעוד שהפערים בין המינים נסגרו, ושיעורי הלמידה של הנשים אף השיגו בהרבה את אלו של הגברים, הרי לא כך בפערים לפי עדות. בהשתתפות של ילידי ישראל יוצאי אסיה-אפריקה נותר בעיצומו פיגור אדיר, אשר קצב תיקונו ב-15 השנים האחרונות אינו מבטיח רבות לגבי הצפוי (סגירת הפער כן התקיימה בקרב ילידי ישראל שאביהם יליד ישראל לעומת אלו שאביהם יליד אירופה-אמריקה).

עליית שיעור הנשים בקרב הלומדים בכל רמות הלימוד והתארים הפכה לתופעה בולטת ההולכת ומתבססת. הנתונים מלמדים, כי נשים הפכו לרוב בין הסטודנטים, ומרשים במיוחד לגלות, כי לפי המגמה בעשור האחרון אפשר לצפות כי גם בלימודי תואר שלישי ייעלם לחלוטין הפער בין גברים ונשים.

בהתייחס לשיעור התלמידים במוסדות להשכלה גבוהה לפי מגזר הרי בה בשעה שב-1996 כשני אחוז מהאוכלוסייה היהודית למדו במוסדות להשכלה גבוהה, השיעור המקביל באוכלוסייה הערבית היה חצי אחוז בלבד. כמו כן בשעה שבקרב היהודים 68 אחוז מהסטודנטים היו תלמידי תואר ראשון, והשאר תלמידי תואר שני ושלישי, הרי שהמספר המקביל בקרב הערבים היה 82 אחוז.



5. כוח אדם בהוראה

כוח האדם בהוראה הוא בעל השפעה מכרעת על עלויות החינוך ועוד יותר מכך - על תוצאותיו. מספר המורים, השכלתם, ותקם, גילם, ודפוסי עבודתם משפיעים ישירות ובאורח מיידי על גודלו של התקציב הנדרש למערכת החינוך ועל תוצאותיה.

מספר המורים בבתי-הספר נאמד בשנת 1997 ב-107,000, ויחד עם גננות בגני-הילדים מגיע מספר עובדי ההוראה ל-120,000. זהו גידול של יותר מ-50 אחוז תוך עשר שנים - **כמעט פי שלושה** מהגידול במספר התלמידים באותה התקופה. לתופעה זאת יש שני הסברים משלימים: האחד, גידול במספר השעות לכיתה ולתלמיד, והשני - הקטנה בהיקפי המישרה הממוצעים של המורים. ייתכן, גם, שחלק מגידול זה נבע ממדיניות מכוונת של משרד החינוך לקלוט מספר גדול ככל האפשר של מורים עולים במשרות חלקיות, על מנת לאפשר את השתלבותם ההדרגתית במערכת החינוך.

מעניין לציין כי ההתפתחויות בביקוש למורים בחינוך העל-יסודי לא היו שונות מאלה שבחינוך היסודי. אמנם שיעורי הלמידה בנקודת המוצא להשוואה היו נמוכים בהרבה מ-100 אחוז, וגדלו במהירות במהלך שנים אלה. גם המשך ביצוע הרפורמה במבנה מערכת החינוך אשר תרם להגדלת הביקוש למורים ברמת גיל זאת, לא הביא לכך ששיעור הגידול במספר המורים בחינוך העל-יסודי יהיה מהיר יותר מאשר בחינוך היסודי. מספר המורים בחינוך העל-יסודי גדל מאמצע שנות השמונים בכ-50 אחוז, שיעור גידול דומה לזה שבחינוך היסודי. ההסבר לכך הוא, שתוספת השעות הגדולה של החומש הראשון של שנות התשעים הגיעה בעיקר לחינוך היסודי, והשפעתה היתה גדולה מזו של תהליך צמצום היקפי המישרה של המורים, המהיר יותר בתת-מערכת זו.

עיון נוסף באיפיוני המורים מלמד על שינויים ניכרים במספר מאפיינים בהרכב כוח ההוראה. שאפשר לרכז אותם בארבעה מקבצים: גידול הוותק של המורים, הקטנת היקף המישרה, גידול אחוז הנשים בין המורים ועליית השכלת המורים.

א. גידול הוותק

בעשור האחרון גדל והלך הוותק המקצועי של המורים - החציון הנוכחי הוא 13 שנים במקצוע לעומת 10 שנים באמצע העשור הקודם. עיקר הגידול התרחש במחצית השנייה של שנות השמונים. המחשה נוספת לכך היא, שאחוז בעלי ותק של 21 שנה ומעלה בקרב המורים עלה בתקופה הזאת מ-17 ל-26 אחוז. מן העבר השני ניתן ללמוד על מיעוט בעלי ותק של שנתיים ושלוש שנים, ודבר זה מלמד על נשירה מן המקצוע מיד לאחר שנה אחת או שנתיים.

לוח 5. מורים בבתי-ספר, לפי ותק (חינוך ממלכתי וממלכתי-דתי) (אחוזים)

1996	1991	1984	סך-הכל
100	100	100	1
7	6	7	2
5	4	5	3-5
13	12	14	6-10
18	18	25	11-20
30	38	32	21 ומעלה
26	22	17	חציון הוותק
13	13	10	

לשתי תופעות אלה משמעות רבה מבחינה כלכלית. התופעה השנייה שהזכרנו מצביעה על בזבוז ניכר של משאבים המושקעים בהכשרת המורים. הנשירה הגדולה של המורים בשנות עבודתם הראשונות מצטרפת לעובדה שרק כמחצית מבוגרי הסמינרים מצטרפים לכוח ההוראה. המשמעות השנייה היא התייקרות העלויות של כוח העבודה. היות שערכה של שנת ותק אחת הוא כ-2 אחוז מהשכר, הרי שהגידול של שנתיים בוותק הממוצע מוסיף כ-4 אחוז לעלויות השכר. אפשר לראות בכך אחד הגורמים (לא החשוב ביניהם) לעליית ההוצאה הלאומית לחינוך.

ב. הקטנת היקף המישרה הממוצעת

ממוצע שעות ההוראה לשבוע הגיע לאחרונה ל-20 שעות לעומת 22 שעות (בחינוך היסודי) ו-24 שעות (בחינוך העל-יסודי) בעשור הקודם. נתונים

אלה מצביעים על התופעה החמורה מאד מבחינת מערכת החינוך, הלא היא צמצום מתמיד של היקפי המישרה של המורים. תופעה זאת מתרחשת בכל המגזרים ובכל רמות החינוך.

הסיבות לתופעה הן בוודאי רבות ומורכבות. סיבה אחת לכך היא הפמיניזציה ההולכת וגוברת של המקצוע. סיבה שנייה נעוצה במדיניות הפרופסיונלית של ארגוני המורים, או על כל פנים במפגש בין דרישות המורים ובין עמדת האוצר. על פי מדיניות זאת, צמצום היקפי המישרה - ללא צמצום מקביל של השכר - עדיף על תוספת שכר כשהיא כרוכה בהגדלה של היקף המישרה. לתופעה זאת יש השפעה מרחיקת לכת על הביקוש למורים ורמתם.

העובדה, שמורי בית-הספר היסודי, אשר תקן משרתם הוא 30 שעות לשבוע, ומורי בית-הספר העל-יסודי שהתקן שלהם הוא 24 שעות - אלו כאלו בוחרים לעבוד אותו מספר שעות (20 שעות בלבד), מצביעה על העדפות המורים בין שכר ובין היקף מישרה. מעניין לציין בהקשר זה, שהעלאות השכר הניכרות בשנים האחרונות לא חוללו שינוי בכיוון של הגדלת היקף המשרות הממוצע, ואולי ההיפך מכך הוא הנכון.

ייתכן, עם זאת, שאימוץ שיטות תגמול חדשות ויצירתיות יכול להשפיע על חלק מהמורים להגדיל את היקף משרתם. יחד עם זאת יש להיות מודעים לכך, שכל פעולה ליצירת מערכת תמריצים, המשנה באורח מהותי את המבנה הקיים של מערכת השכר, היא בבחינת זעזוע רציני של כל מערכת השכר במשק. די אם נציין, שבגלל היקפו של כוח האדם הפועל במערכת החינוך, כל תוספת של 1 אחוז לשכר המורים משמעותה גידול בעלויות של כ-130 מיליון שקל למערכת כולה.

ג. גידול אחוז הנשים בין המורים

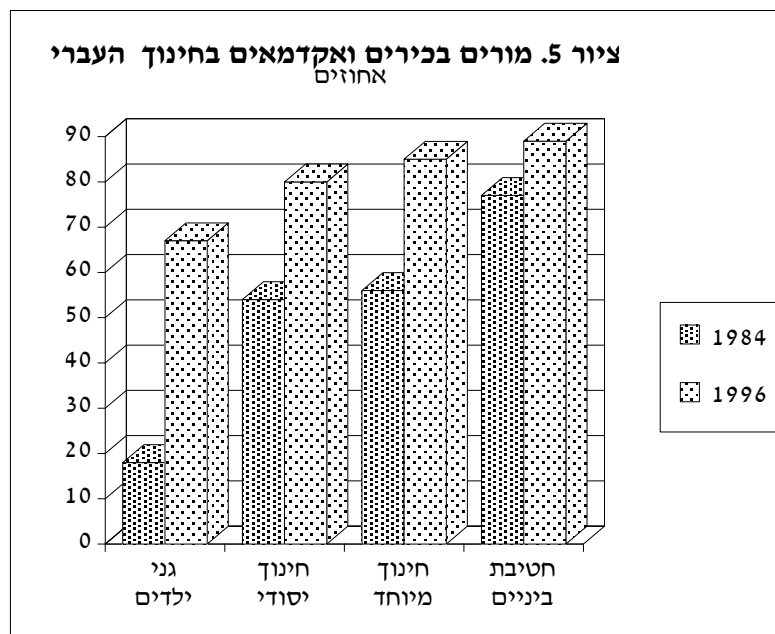
שיעור הנשים בקרב כוח ההוראה גדל והולך. סקר כוחות ההוראה מצביע על כך, שבמגזר העברי תהליך הפמיניזציה הגיע לידי מיצוי מלא, כמעט, כאשר שיעור הנשים שם הגיע ל-90.4 אחוז ב-1993 והיום אולי לאחוז גבוה יותר. בחטיבות הביניים שיעור הנשים עלה מ-74.1 אחוז ל-77.8, ובחטיבה העליונה הוא הגיע ל-65 אחוז. במגזר הערבי המספרים המקבילים היו 54 אחוז בחינוך היסודי, 33 אחוז בחטיבות הביניים, ו-26 אחוז בחטיבה העליונה. לעובדה זאת יש השפעה רבה על היקף המישרה הממוצע של המורים מחד גיסא, על הביקוש למורים (הגדלת אחוז

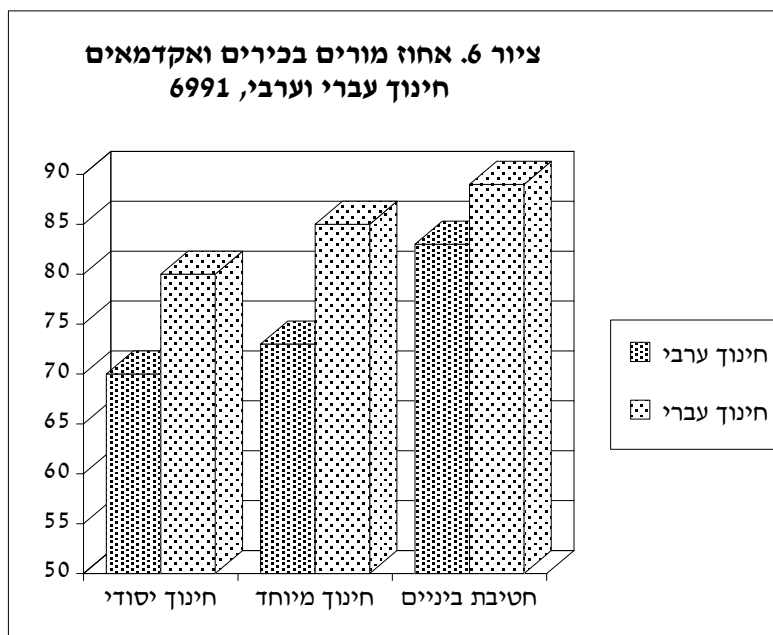
המורות היוצאות לחופשת לידה) ועל עלות כוחות ההוראה (תוספת שעות גיל ואימהות) מאידך גיסא.

ד. עליית השכלת המורים

בתקופה האחרונה אנו עדים לתהליך מואץ של אקדמיזציה בסגל ההוראה. היקפו של התהליך וקצבו משתנים בין דרגות החינוך השונות ומגזרי החינוך השונים. בחינוך העברי יש ירידה משמעותית בשיעור המורים הבלתי מוסמכים וה"מוסמכים" (לעומת "בכירים" ו"אקדמאים") בכל דרגות החינוך. במגזר הערבי מתרחש, באופן מפתיע, גידול בשיעור המורים הבלתי מוסמכים בחינוך היסודי ובחטיבות הביניים, במקביל לעלייה לא גדולה בשיעור המורים האקדמאים.

הנחת היסוד היא, שתהליך שיפור השכלתם של מורים מלווה גם בשיפור איכויות ההוראה; מצד שני הוא תורם משמעותית להגדלת עלויות השכר: מורה אקדמאי מתחיל, בשנת הוותק הראשונה שלו, משתכר כ-5 אחוז יותר ממורה בכיר, וכ-15 אחוז יותר ממורה מוסמך.





ה. מורים לפי סוגי פיקוח ומגזרי החינוך

בנוסף לשינויים הכלליים, עליהם עמדנו בארבעת המקבצים לעיל, מעניין לבחון האם יש הבדל במגמות בין סוגי הפיקוח והמגזרים השונים (לוח 6). במספר תכונות הדמיון בין המורים בכל סוגי הפיקוח הוא רב או ניכר (חציון הגיל, חציון הוותק, וחציון שעות העבודה). לעומת זאת בתכונות אחרות קיים הבדל ניכר. אחוז הנשים בחינוך העצמאי נמוך משמעותית מהאחוז בחינוך הממלכתי, אחוז בעלי הדרגה האקדמית שם נמוך במידה משמעותית לעומת אחוזם בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי, ואחוז המלמדים שני מקצועות או יותר בחינוך העצמאי גבוה בהרבה מאשר בחינוך הממלכתי. נראה לנו, שנתונים אלה מצביעים על רמת הכשרה נמוכה יותר בחינוך העצמאי מאשר בשני סוגי הפיקוח האחרים. ראוי לציין, שמדובר במורים עובדי מדינה במגזר העצמאי; קרוב לוודאי שהנתונים לגבי המורים שאינם עובדי מדינה נמוכים עוד יותר.

באיפיון אחר של המורים, גדל הדמיון בין המגזרים: נראה שהחינוך הממלכתי-דתי והחינוך העצמאי עוברים אותם תהליכי פמיניזציה, עליית גיל, צמצום היקף מישרה ואקדמיזציה בדומה למה שעובר החינוך הממלכתי, אך בקצב איטי יותר.

מההשוואה בין החינוך היהודי והערבי בולטות העובדות הבאות. תהליכי הפמיניזציה במגזר הערבי עדיין לא הגיעו לרמתם במגזר העברי אם כי הגידול הוא ניכר. הסיבה לכך היא ככל הנראה שתחום ההוראה הוא אחד התחומים הבודדים המבטיחים עבודה מקצועית ויוקרה חברתית במגזר זה לבעלי השכלה אקדמית. עובדה זאת מסבירה ככל הנראה, גם את הנכונות של המורים במגזר זה לעבוד בהיקפי מישרה גדולים יותר. למרות האמור לעיל, שיעור בעלי ההשכלה האקדמית בחינוך היסודי במגזר הערבי נמוך משמעותית לעומת המגזר העברי.

ההשוואה בין כוחות ההוראה בחטיבה העליונה לפי סוגי פיקוח מצביעה על כמה נקודות מעניינות.

א. שיעור הפמיניזציה בחינוך העצמאי גבוה יותר מאשר בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי.

ב. בחלק מהמאפיינים החינוך העצמאי דומה יותר לחינוך הממלכתי מאשר לחינוך הממלכתי-דתי (שיעור המורים ממוצא אסיה-אפריקה, וחציון הוותק).

ג. החינוך הממלכתי עולה בהשכלת מוריו על שני סוגי הפיקוח האחרים, ורמת ההתמחות של מוריו (המתבטאת בשיעור המורים המלמדים מקצוע אחד) גבוהה יותר.

**לוח 6. מורים במערכת החינוך לפי פיקוח ומגזר -
איפיונים נבחרים 1992-93**

מגזר ערבי	עצמאי	ממלכתי -דתי	ממלכתי	
חינוך יסודי				
7,345	2,781	10,661	26,846	סך-הכל
53.7	72.6	83.9	94.8	אחוז נשים
	28.8	55.9	34.3	אחוז ממוצא אסיה-אפריקה
35.8	35.4	37.8	39.4	חציון גיל
14.9	11.6	14.2	13.8	חציון ותק
26.1	22.3	22.4	22.8	חציון שעות עבודה בשבוע
14.5	18.9	23.4	24.6	אחוז בעלי דרגה אקדמית
				אחוז מלמדים ב-2 מוסדות ויותר
3.9	3.1	9.0	6.5	אחוז מלמדים ב-2 מקצועות ויותר
34.5	32.3	20.2	17.5	
חטיבת ביניים				
2770	122	3,415	12,014	סך-הכל
32.6	79.6	60.8	82.6	אחוז נשים
	35.3	46.3	29.6	אחוז ממוצא אסיה-אפריקה
36.8	42.0	40.2	40.8	חציון גיל
11.9	13.5	16.3	14.5	חציון ותק
14.1	16.3	21.0	20.7	חציון שעות עבודה בשבוע
41	22.4	54.1	60.7	אחוז בעלי דרגה אקדמית
				אחוז מלמדים ב-2 מוסדות ויותר
5.7	4.1	8.1	4.8	אחוז מלמדים ב-2 מקצועות ויותר
32	70.0	35.6	25.7	
חטיבה עליונה				
3057	1,835	6,233	19,347	סך-הכל
26.4	70.1	54.1	68.5	אחוז נשים
	26.4	38.6	26.8	אחוז ממוצא אסיה-אפריקה
35.2	41.7	42.1	42.3	חציון גיל
9.7	15.8	17.2	16.2	חציון ותק
24.1	17.6	20.6	21.5	חציון שעות עבודה בשבוע
71	32.5	65.1	70.0	אחוז בעלי דרגה אקדמית
				אחוז מלמדים ב-2 מוסדות ויותר
8.3	4.1	9.0	6.2	אחוז מלמדים ב-2 מקצועות ויותר
23.6	52.1	28.6	17.9	